

توجه به سلوک ائمه اطهار علیهم السلام در زندگی خود بدان توجه دارد، دعاها و زیارت نامه‌هایی است که از ایشان به یادگار مانده است. در این نوشتار کوتاه بر آن هستیم تا به معرفی هر چند کوتاه و اجمالی برخی آثار آخرین حجت الهی در این باره بپردازیم.

دعای افتتاح

یکی از دعاهاى مشهور شبهای ماه مبارک رمضان «دعای افتتاح» است. این دعای شریف به وسیله شیخ ابو جعفر محمد بن عثمان بن سعید عمری، نائب

به انتظار و امیدى نشستهم که بیایى
بیایى و گره از کار بسته‌ام بگشایى
دلم گرفته از این جمعه‌هاى خلوت و غمگین
دلم گرفته از این لحظه‌هاى تلخ جدایى
غبار آمدنت را ندیده قطره اشکى
اشاره‌ای به ظهورت نکرده دست دعایى
بیا عصاره حیدر، بیا چکیده زهرا
بیا که بوی رسولی، بیا که نور خدایى
شب غریبی مان می‌شود به یاد تو روشن
تویی که در همه شبها چراغ خانه مایی^۱
بی‌گمان شیعیان راستین، ائمه
اطهار علیهم السلام را به عنوان الگوی زندگی
در تمامی ابعاد و شئون زندگی خود
برگزیده‌اند. یکی از اموری که شیعه با

۱. مجید افشاری.

خاص حضرت مهدی علیه السلام صادر شده است؛ چنان که علامه مجلسی گفته است: «و به سند معتبر از حضرت صاحب الامر - عجل الله فرجه - منقول است که به شیعیان نوشتند: در هر شب ماه رمضان این دعا را بخوانید که دعای این ماه را ملائکه می شنوند و برای صاحبش استغفار می کنند...»^۱

نام این دعای شریف از جمله اول آن: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَجِيعُ الشَّيْءَ بِحَمْدِكَ...»^۲ گرفته شده است. مضامین عالی خدانشناسی و حمد و ثنای الهی و بر شمردن صفات خداوند - به خصوص مهربانی کامل و بی نظیر هنگام عفو و گذشت، و شدت کفر و عقوبت هنگام حساب رسی و نقت - و بعضی از علل تأخیر استجاب دعا و بیان مهم ترین نعمتهای الهی، سرآغاز این دعای شریف است. پس درود و صلوات مخصوص بر پیامبر و آل او علیهم السلام با ذکر نام و القاب ایشان بیان می شود و آن گاه دعا برای قیام حضرت مهدی علیه السلام و اظهار اشتیاق برای برقراری دولت کریمه ای که اسلام و اهل اسلام در آن عزت یابند و نفاق و منافقان خوار و زبون گردند و اینکه ما از داعیان آن دولت باشیم که دیگران را به

طاعت الهی فرا خوانیم و به راه خداوند رهبری کنیم. پایان دعا شیکوه ای به درگاه خداوند است که با فقدان پیامبر و غیبت امام و بسیاری دشمن و کمی تعداد و فتنه های شدید، فتح و گشایش از او درخواست می شود.

دعای عهد

از جمله دعاها ی مشهور که خواندن آن در دوران غیبت حضرت مهدی علیه السلام فراوان مورد سفارش قرار گرفته «دعای عهد» است. این دعای شریف مشتمل بر درود خاص از طرف خواننده دعا و نیز از سوی تمامی مردان و زنان مؤمن - در شرق و غرب جهان و خشکی و دریا، و از پدر و مادر و فرزند - به پیشگاه حضرت مهدی علیه السلام است. خواننده در این دعا عهد و پیمان و بیعت خود را با آن حضرت تجدید می کند و پایداری بر این پیمان را تا روز قیامت اظهار می دارد.

آن گاه از خداوند درخواست می کند که اگر مرگ من فرا برسد، در حالی که امام زمان علیه السلام ظهور نکرده باشد، پس از ظهور او مرا از قبرم برآور و به یاری آن حضرت

۱. ر.ک: بحار الانوار، ج ۲۴، ص ۱۶۶.

۲. التهدیب، ج ۳، ص ۱۰۸؛ الاقبال، ص ۵۸.

سعادت‌مند کن. بعد از این درخواست، دیدار امام با عبارت ظریفی بیان می‌شود و دعا برای تعجیل ظهور و فرج و برپایی حکومت حقّه و سامان یافتن جهان و زنده شدن حقایق دین و اهل ایمان پایان بخش این دعای شریف است.

یاد کرد این نکته شایسته است که امام صادق علیه السلام درباره این دعا فرموده است: «مَنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ أَنْزَعْنَا وَبِهِدَا الْعَهْدِ كَانَتْ مِنْ أَنْصَارٍ قَائِمِينَ وَإِنْ مَاتَ أَخْرَجَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ مِنْ قَبْرِهِ وَأَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ كَلِمَةٍ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَمَحَا عَنْهُ أَلْفَ سَيِّئَةٍ...»^۱ هر کس با این [دعای] عهد چهل صبح به سوی خدا دعا کند، از یاوران قائم ما خواهد بود و اگر بمیرد، خداوند او را از قبرش به سوی حضرت قائم علیه السلام خارج خواهد ساخت و در مقابل هر کلمه‌ای هزار حسنه به او می‌دهد و هزار گناه از او محو می‌کند.»

دعای فرج

دعا کنید رسد آن زمان که یار بیاید بهار باغ جهان، زینت بهار بیاید دعا کنید دعایی که آفتاب درخشان به سرپرستی گلهای روزگار بیاید زنده به گرده شب زخم گام توسن عزمش چو از فراز زمان مهر شب شکار بیاید

قیامتی کند از قامتش قیام که تو گویی معاد روشن انسان در این دیار بیاید کتاب عشق گشائید، «وان یکاد» بخوانید دعا کنید که آن یار غمگسار بیاید کلمه «فرج» به معنای آسودگی از اندوه و غم و بیماری و آنچه نفوس از آن کراحت دارند، می‌باشد و نیز گشایش را گویند. «دعای فرج» دعایی است که حضرت ولی عصر علیه السلام آن را به یکی از شیعیان (محمد بن احمد بن ابی اللیث) آموختند. میرزا حسین نوری در کتاب نجم الثاقب به نقل از «کنوز النجاج» تألیف شیخ طبرسی آورده است: «این دعا را حضرت صاحب الزمان علیه السلام در خواب به ابی الحسن محمد بن ابی اللیث در شهر بغداد در مقابر قریش تعلیم نموده است.

ابی الحسن از ترس کشته شدن به مقابر قریش گریخته و پناه برده بود. پس به برکت خواندن این دعا از کشته شدن نجات یافت.»^۲

دعای فرج این گونه آغاز می‌شود: «اللَّهُمَّ عَظَمَ الْبَلَاءَ وَبَرِحَ الْخَفَاءَ...»^۳

۱. بحار الانوار، ج ۸۳، ص ۲۸۴، ح ۴۷.

۲. نجم الثاقب، ص ۲۶۳ - ۲۶۲.

۳. مصباح الکفعمی، ص ۱۷۶؛ بحار الانوار،

از جمله، در هر مکانی و موضعی که با حضور قلب و اخلاص کامل خوانده شده، به مضامین عالی آن توجه شود، مورد عنایت حضرت مهدی علیه السلام قرار می‌گیرد. این دعای ارزشمند، با حمد و ثنای پروردگار و درود بر پیامبر و اهل بیت علیهم السلام آغاز می‌گردد. سپس حکمت برگزیده شدن انبیا و اولیا و مورد قبول خداوند بود نشان بیان شده و به مهم‌ترین بخش زندگی هر یک از پیامبران اولوالعزم اشاره گردیده است.

همچنین تأکید می‌شود که برای هر یک از آنان وصی و جانشین از سوی خداوند تعیین گردیده تا اینکه حق پایدار بماند و باطل بر اهل حق چیره نشود و کسی بر خداوند عذری نیابد که چرا پیامبر و فرستاده‌ای از سوی تو نیامد، و راهنمای هشدار دهنده‌ای نرسید تا از آیات تو پیروی کنیم؟! آن‌گاه به جانشینی مولای متقیان حضرت علی علیه السلام می‌پردازد و با بیان قسمتی از فضایل آن حضرت، سخن را به بی‌وفایی و شقاوت‌مندی دشمنان دین می‌کشانند که برخلاف دستور صریح پیامبر

گفتنی است دعا‌های دیگری نیز به عنوان «دعای فرج» موسوم است؛ چنان که مرحوم مجلسی در بحار الانوار، تحت عنوان «باب ادعیه الفرج» ۳۹ دعا آورده است.^۱

دعای ندبه

یکی از دعا‌های مربوط به حضرت مهدی علیه السلام دعای ندبه است. این دعا از جمله دعا‌های بسیار مشهور است که مستحب است در چهار عید - روز جمعه، عید فطر، عید قربان و عید غدیر - خوانده شود. همواره بسیاری از مؤمنان، مشتاقان و منتظران ظهور دولت حق و حکومت جهانی اسلام و ارادتمندان درگاه حضرت مهدی علیه السلام خواندن آن را شعار خود قرار می‌دهند و به وسیله آن در مناسبتها و فرصتهای معین، با آن یار غائب از نظر به نجوا می‌پردازند.

«ندبه» به معنای فراخوانی و نیز گریه و ناله است و این دعای شریف مشتمل بر استغاثه و استمداد از حضرت مهدی علیه السلام و تأسف بر غیبت و گریه از فراق آن بزرگوار است. از اینرو، به این نام شهرت یافته است.

خواندن این دعا خواص زیادی دارد.

ج ۹۹، ص ۱۸، ح ۱۱.

۱. ر.ک: بحار الانوار، ج ۹۵، ص ۱۰۸.

است: سلام اول به آل یس (عترت پاک پیامبر ﷺ) و سلامهای بعدی هر یک با القاب و عناوین خاص حضرت مهدی ﷺ می باشد. سپس با اظهار و اقرار به اصول اعتقادی صحیح و گواه گرفتن امام بر آنها و تجدید عهد وفاداری نسبت به اولیای دین، زیارت به پایان می رسد.

این زیارت به تصریح برخی از علما، جامع و کامل و بهترین زیارت آن حضرت است و در همه اوقات می شود آن را خواند. سندهای این زیارت صحیح و معتبر بوده و در مجموعه های مهم حدیثی و دعا نقل گردیده است.^۲

جمع کثیری از شیعیان به خواندن این زیارت و دعای بعد از آن مداومت دارند و جلسات خاصی برای خواندن آن به طور دسته جمعی در شهرهای مختلف شیعه نشین برگزار می گردد.

زیارت ناحیه مقدسه

زیارت نامه ای است که به امام زمان ﷺ نسبت داده شده است. مضامین بلند و نیز تأیید برخی از علمای شیعه، این

اکرم ﷺ آن امام مبین را به شهادت رساندند و پس از آن حضرت، هدایتگران از فرزندانش را یکی پس از دیگری شهید کردند.

سپس با سوز و گداز به استغاثه و اظهار شوق نسبت به آخرین بازمانده معصوم خاندان رسالت می پردازد و با درود مخصوص بر پیامبر و آل او، با چند درخواست مهم برای تعجیل فرج و روی کار آمدن دولت حق و از بین رفتن دولت باطل و محکم شدن پیوند با امام زمان ﷺ دعا خاتمه می یابد.

زیارت آل یس

«زیارت آل یس» یکی از زیارت های مشهور حضرت صاحب الامر ﷺ است. راوی این زیارت، ابو جعفر محمد بن عبدالله بن جعفر حمیری است که همه علمای رجال و حدیث از او به بزرگی و قداست یاد کرده اند.^۱ او صاحب کتابهای متعددی بوده که ظاهراً چیزی از آنها در دست نیست و چون در اواخر دوران غیبت صغری می زیسته، مکاتباتی با حضرت مهدی ﷺ داشته و به افتخار این توفیق نائل آمده است.

این زیارت با ۲۳ سلام آغاز شده

۱. الاحتجاج، طبرسی، ج ۲، ص ۴۹۲.

۲. ر.ک: مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۳۶۴؛

بحار الانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۱.

نسبت را تقویت می‌کند.^۱ اگر چه برخی نیز به انتساب آن به حضرت ولی عصر علیه السلام تردید کرده، آن را از تألیفات سید مرتضی دانسته‌اند.^۲

و ممکن است گفته شود: اصل زیارت از حضرت مهدی علیه السلام نقل شده، اما سید مرتضی بخشهایی را به تناسب به آن افزوده است.^۳

بنابراین، انتساب قطعی آن به حضرت مهدی علیه السلام محل تأمل است. متن زیارت، خطاب به سیدالشهداء و شهدای کربلاست و در آن نام یکایک آنان، اغلب با ذکر اوصاف و خصوصیاتشان و نیز اسامی قاتلان آن شهدا آمده است. آغاز زیارت این گونه است: «السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا أَوَّلَ قَتْلٍ مِنْ تَسْلِی خَيْرِ سَلِیْلِ...»^۴ اگر چه این زیارت در کتاب «مفاتیح الجنان» ذکر نشده، ولی این چیزی را از آن کم نکرده و همچنان مورد توجه بزرگان شیعه بوده است.

نسبت را تقویت می‌کند.^۱ اگر چه برخی نیز به انتساب آن به حضرت ولی عصر علیه السلام تردید کرده، آن را از تألیفات سید مرتضی دانسته‌اند.^۲

و ممکن است گفته شود: اصل زیارت از حضرت مهدی علیه السلام نقل شده، اما سید مرتضی بخشهایی را به تناسب به آن افزوده است.^۳

بنابراین، انتساب قطعی آن به حضرت مهدی علیه السلام محل تأمل است.

متن زیارت، خطاب به سیدالشهداء و شهدای کربلاست و در آن نام یکایک آنان، اغلب با ذکر اوصاف و خصوصیاتشان و نیز اسامی قاتلان آن شهدا آمده است. آغاز زیارت این گونه است: «السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا أَوَّلَ قَتْلٍ مِنْ تَسْلِی خَيْرِ سَلِیْلِ...»^۴ اگر چه این زیارت در کتاب «مفاتیح الجنان» ذکر نشده، ولی این چیزی را از آن کم نکرده و همچنان مورد توجه بزرگان شیعه بوده است.

«زیارت ناحیه» عملکرد ظالمانه بنی امیه را به نحوی بازگو نموده که تمام مردم دنیا متوجه می‌شوند که چه جرم و جنایت بزرگی در کربلا نسبت به فرزندان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله واقع شده است. هیچ زیارتی، عمق فاجعه کربلا را همانند زیارت

زیارت ناحیه مقدسه، همانند زیارت عاشورا برای روز عاشورا وارد شده و در غیر عاشورا نیز خواننده می‌شود.

* * *

در انتظار نشستم خدا کند که بیاید
ز تار و پود گسستم خدا کند که بیاید
عبور ثانیه‌ها را که قطره قطره شمردم
و دانه دانه شکستم خدا کند که بیاید
میان این همه عاشق چنین صبور و شکسته
به انتظار که هستم؟ خدا کند که بیاید
به شوق اینکه ببینم، سوار آمدنش را
کنار جاده نشستم خدا کند که بیاید^۵

۱. بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۳۲۸.

۲. همان، ص ۲۳۱، ح ۳۸.

۳. ر.ک: همان.

۴. بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۲۶۹، ب ۱۹، ح ۱.

۵. مهران حسن زاده.